

Jari Parviainen

Sertifiointi koettelee Saksan metsätalouden sisäistä yhteistyökykyä

Sertifiointi on ollut ajankohtaisin ja tärkein metsäteema jo yli vuoden ajan Saksassa. Näkemykset jakaantuvat kahtia. Metsätalous ja yksityismetsänomistajat kokevat, että metsä- ja ympäristölait sekä nykyiset käytännön metsänhoitosuositukset riittävät kestävyden takaamiseksi. Sen tunnuksena on saksalaisen puun alkuperämerkki (*Holz – aus nachhaltiger Forstwirtschaft. Gewachsen in Deutschlands Wäldern*). Mitään erillistä sertifiointia ei siksi tarvita. Ympäristöjärjestöt, paperiteollisuuden ja painotalojen tukemana ovat kallistuneet erityisesti WWF:n ajaman FSC-järjestelmän taakse. Metsätalous katsoo yleisemmin, että sertifiointi on pikemminkin puun markkinointikeino, ympäristöpolitiikan väline sekä yritysten ympäristöimagon nostamismahdollisuus kuin hyvän metsänhoidon takuutodistus. Mahdollista Saksan aloitetta eurooppalaisen puun alkuperämerkistä odotellaan.

Sertifioinnin päämääriä epäillään

Sertifiointi on hallinnut ehdottomana ykkösteemana Saksan metsäkeskustelua n. 1 1/2 vuoden ajan. Ristiriitaisten näkemysten vuoksi keskustelu on hyvin sekavaa. Sertifioinnin päämääriä ja tarpeellisuutta yhä epäillään. Saksan metsätalouden edustajat toistuvasti kysyvät, antaako alunperin troppiinkin maita varten kehitetty sertifiointi Saksassa mitään uutta, koska kestävyttä on noudatettu Saksan metsätaloudessa jo yli 200 vuotta.

Erityisesti ympäristöjärjestöjen taholta kuluttajien kiinnostusta sertifiointiin koetetaan herättää julkisuuden ja mainostuksen avulla. Toistaiseksi sertifiointi on kuitenkin säilynyt ammattiteemana. Mitään vastaavaa julkisuutta tai yhteiskunnallista kiinnostusta ei ole syntynyt kuten aikanaan sai Saksassa 1980-luvulla metsien terveydentilateema. Ennuserkkien mukaan sertifiointi on kuitenkin noussemassa yhä näkyvämmäksi aiheeksi, sillä ympäristötietoinen kuluttaja kysyy muiden kulutustavaroitten tapaan puutuotteiden alkuperää ja sen valmistus- ja hankintatapaa.

Sertifioinnin päätavoitteena on pidetty hyvän metsänhoidon edistämistä ja metsien suojelun turvaamista. Kyse on kestävänsä metsänhoidon toteutumisen varmistamisesta sertifikaatin, leiman avulla. Sertifikaatin antaa puuntuottajasta ja tuotteen ostajasta riippumaton ns. kolmas osapuoli.

Saksalaisten näkemysten mukaan sertifioinnista koetaan olevan hyötyä ennen muuta trooppisten metsien häviämisen ehkäisykeinona. Trooppisten metsien kohtalosta kiinnostuneet ympäristöjärjestöt vaativat 5–8 vuotta sitten trooppisen puun ostoboikottia Euroopan markkinoilla. Trooppisen puun ostoboikotti on vaikuttanut Saksan huonekalu- ja sisustusmarkkinoilla, missä trooppista puuta ei ole voitu enää näkyvästi käyttää. Tilannearvio ostoboikotin vaikutuksista on kuitenkin ollut se, että trooppisten metsien häviämisen ehkäisemiseen tarkoitettu ostoboikotti johti pikemminkin metsien tuhoutumisen kiihtymiseen, sillä metsät menettivät taloudelli-

sen arvonsa. Vähäarvoisena maana trooppisia metsäalueita raivattiin entistä nopeammassa tahdissa mm. maatalousmaaksi. Trooppiselle puulle on löytynyt myös ostajia muista kuin Euroopan maista.

Uusi keino trooppisten metsien häviämisen pysähtyttämiseksi voisi siten olla saksalaisten mielestä sertifiointi, joka sallii metsien kestävä käytön. Julkisuudessa pohjoinen metsävyöhyke rinnastetaan usein tropiikkiin ja annetaan ymmärtää, että sertifiointi on tarpeen myös pohjoisessa metsien häviämisen ja avohakkuiden lopettamisen vuoksi. Tunneperäisellä, sertifiointiin kytketyllä avohakkuusanalla heitetään näin synkkä varjo Pohjoismaiden metsätalouden kestävyyttä kohtaan.

Metsätalouden toimintaympäristö Saksassa

Jotta Saksan sisäistä metsäkeskustelua voidaan riittävästi kuvata, on tarpeen luoda katsaus metsätalouden toimintaan. Saksan metsätalouden rakenne poikkeaa Suomesta olennaisesti ainakin kolmessa suhteessa: *metsäteollisuuden tuotannossa, metsähallinnon järjestämisessä ja etupoliittisessa vaikutamisessa.*

Suomi on tyypillinen metsäteollisuustuotteiden tuottajamaa, jonka tuotteet ohjautuvat ensisijaisesti Keski-Euroopan markkinoille. Saksa vuorostaan on metsäteollisuustuotteissa sekä *tuottaja- että kuluttajamaa.* Vaikka Saksa ei ole omavarainen puurakka-aineen osalta, maassa on voimakas oma puutuotteiden jalostuskapasiteetti ja vientiteollisuus. Saksa tuottaa puutuotteita, erityisesti mekaanisen puunjalostuksen tuotteita omille sisämarkkinoilleen.

Suomen paperi- ja selluloosateollisuuden tuotannosta peräti 90 % ja sahateollisuuden tuotannosta n. 70 % menee vientiin. Saksan vuotuisessa puutuotteiden käytössä puuperäisestä raaka-aineesta 2/3 tulee ulkomailta ja 1/3 saadaan omasta maasta. Tästä raaka-ainevirrasta valmistetuista puutuotteista 1/3 jalostetaan ja viedään ulos ja vain 2/3 jää omaan maahan. Yhtä puukuutiometriä kohti Saksa pystyy siten työllistämään 2,5 työntekijää enemmän kuin Suomi.

Saksa on federalistinen maa. Osavaltiot ovat päätöksenteossaan ja toiminnassaan hyvin itsenäisiä. Metsätaloudessa tämä tarkoittaa sitä, että *liittovaltiotasolla maa- ja metsätalousministeriön ohjau-*

voima rajoittuu lähinnä lainsäädäntö- ja rahoitusraamien määrittämiseen. Samalla liittovaltion ministeriö huolehtii Saksan *kansainvälisistä* metsäsuhteista. Sitä vastoin kukin osavaltio sopeuttaa esim. metsälakeja osavaltiossaan omiin paikallisiin olosuhteisiinsa. Myös liittovaltiotasolta saatu metsätalouden rahoitus jaetaan osavaltioissa niiden oman näkemyksen ja päätöksen perusteella.

Katsotaan, että tällaisen järjestelmän ansiosta metsätalouden järjestelyssä synnytetään uusia ideoita ja erilaisia ratkaisumalleja. Samalla toimintaa pystytään motivoimaan paremmin paikallistasolla. Ongelmaksi saattaa kuitenkin muodostua se, että liittovaltiotasolla ei olla aina perillä, mitä eri osavaltioissa tapahtuu. Myöskään liittovaltiotasolta viestit eivät aina kulje ajoissa osavaltioihin esim. kansainvälisissä metsäkysymyksissä. Federalistisen hallinnon haittana pidetään myös sitä, että osavaltioiden aloitteellisuus ei välttämättä näy riittävästi Saksan suhteissa ulkomaihin.

Metsätalouden eri *yhdistyksillä* on Saksassa suuri merkitys. Tämä johtunee osittain federalistisesta järjestelmästä, koska yhdistysten kautta osavaltioiden äänenpaino näkyy valtakunnantasona. Yhdistykset osallistuvatkin näkyvästi valtakunnalliseen metsä- ja ympäristöpoliittiseen keskusteluun. Ne ottavat kantaa liittovaltiotasolla valmisteltaviin lakiuudistuksiin ja julkilausumiin, sekä edustavat Saksaa kansainvälisissä metsäkysymyksissä liittovaltion ministeriön ohella.

Keskeisimpiä yhdistyksiä, järjestöjä ja tiedelaitoksia ovat seuraavat:

- *Der Deutsche Forstwirtschaftsrat* (Saksan metsätalousneuvosto), toimipaikka Rheinbach Bonnin lähellä. Yhdistys on perustettu 1950 ja se koostuu keskeisistä Saksan metsätalouden intressiryhmistä. Niitä ovat mm. ministeriöt, valtion, yhteisöjen ja yksityismetsien järjestöt, metsäntutkimus, ammattiyhdistysjärjestöt, Saksan maataloustuottajien yhdistys, Saksan metsäyhdistys sekä Saksan metsien suojeluyhdistys.
- *Der Deutsche Holzwirtschaftsrat* (Saksan puutalousneuvosto), toimipaikka Wiesbaden. Saksan puutalousneuvosto koostuu samantapaisesti kuin metsätalousneuvosto keskeisistä puutalouden organisaatioista ja intressiryhmistä.

- *Forstabsatzfond* (Saksan metsätalouden menekinedistämissäätiö), toimipaikka Bonn, perustettu vuonna 1991. Menekinedistämissäätiön ensisijaisena tehtävänä on puun käytön edistäminen ja puuta ja metsätaloutta koskeva imago-markkinointi. *Forstabsatzfond* tekee mainostustyötä, myynninedistämistä, osallistuu messuille ja näyttelyihin, antaa neuvoja puurakentamisessa sekä puutavaran markkinointikysymyksissä, maahanviennissä sekä tukee markkinatutkimusta ja puunkäytön lisäämiseen liittyvää tutkimusta. *Forstabsatzfondin* rahoitus hoidetaan puutavaran kaupasta siten, että jokaiseen puukauppaan sisällytetään 0,5 % osuus *Forstabsatzfondille* tulevia kuluja. Kulun maksaa metsänomistaja puun hinnan välityksellä, mutta teknisesti sen tilittävät *Forstabsatzfondille* puutavaran kauppaa käyvät sahat ja yritykset. *Forstabsatzfondin* toiminta on alistettu hallinnollisesti liittovaltion maa- ja metsätalousministeriölle, missä myös kaikki päätökset vahvistetaan. Toimintaa ohjaa johtokunta, johon kuuluvat jäsenet valtion metsien, yhteisöjen ja yksityisten metsänomistajien taholta sekä maatalous- ja metsätuottajien järjestöistä sekä puutalouden ja puukaupan organisaatioista.
- *VDP* (der Verband Deutscher Papierfabriken, Saksan paperitehtaiden yhdistys). *VDP* on perustettu 1872 Nürnbergissä ja se on siten kaikkein vanhin teollisuusyhdistys Saksassa. Toimipaikka sijaitsee Bonnissa. Yhdistys edustaa Saksan selluloosa- ja paperiteollisuutta ja siihen kuuluu 134 tehdasta Saksassa. *VDP* edustaa yli 90 % koko alan toimintakapasiteetista. Sen tehtävänä on edistää paperiteollisuuden intressejä sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla. Yhdistys toimii kolmella toimintalueella: talous-, ympäristö- ja tutkimuskysymyksissä.
- *VDZ* (der Verband Deutscher Zeitschriftenverleger, Saksan yleisaikakauslehtien julkaisijoiden yhdistys), päätoimisto Bonnissa. Aikakauslehtien julkaisijoiden yhdistys on kattojärjestö Saksan eri painotaloille. Saksan tärkeimmät painotalot ovat Axel Springer-Verlag, Hampuri, Burda-Verlag, Offenburg, Spiegel-Verlag, Hampuri, Grüner & Jahr-Verlag, Hampuri, Heinrich-Bauer-Verlag, Hampuri. Yhdistyksen edustamien lehtien painosmäärä on vuosineljänneestä kohden n. 130 miljoonaa kappaletta. Eriaisia lehtiä on saksankielisillä markkinoilla yli 1000. Yhdistyksellä on ympäristöasioita käsittelevä työ-

ryhmä, joka ottaa kantaa mm. paperiraaka-aineen hankinta-, tuotanto- ja kierrätyskysymyksiin.

- *Arbeitsgemeinschaft Deutscher Waldbesitzerverbände e.V.* (AGDW). Saksan yksityismetsänomistajien liitto on perustettu vuonna 1956 ja sen toimipaikka on Bonn. Yhdistys on osavaltioiden vastaavien yksityismetsänomistajien liittojen kattojärjestö. AGDW:n kuuluu yli 200 000 jäsentä, jotka edustavat n. 50 % koko Saksan yksityismetsien pinta-alasta. Tärkein tehtävä on yksityismetsänomistajien etujen valvonta ja edistäminen ottamalla kantaa mm. meneillään oleviin lakiehdotuksiin, ympäristökeskusteluun, puun markkina- ja menekikysymyksiin ja tekemällä julkisuustyötä. AGDW osallistuu myös Euroopan metsänomistajien järjestön työhön (CEPF = Euroopan metsänomistajien liitto). CEPF:in toimipaikka on Bryssel.
- *Der Deutsche Forstverein* (Saksan metsäyhdistys), toimipaikka Niedenstein. Yhdistyksen toiminta vastaa Suomen metsäyhdistyksen toimintaa, joskin tehtävät ovat keskittyneet kotimaan asioihin. Yhdistys järjestää joka toinen vuosi Saksan metsäpäivät, joihin osallistuu useita tuhansia osanottajia.

Mekaanisen metsäteollisuuden ja puukaupan keskeisimmät yhdistykset ovat:

- *Vereinigung Deutscher Sägewerkverbände* (Saksan sahayhdistys), keskuspaikka Wiesbaden,
- *Bundesverband Deutscher Holzhandel* (Saksan puukaupan yhdistys), keskuspaikka Wiesbaden
- *Verein Deutscher Holzeinfuhrhäuser* (Saksan puun maahantuojien yhdistys), keskuspaikka Hampuri.

Saksassa on neljä korkeinta metsätieteellistä opetusta antavaa tiedekuntaa:

- Forstwissenschaftliche Fakultät der Albert-Ludwigs-Universität, *Freiburg*
- Forstwissenschaftlicher Fachbereich der Georg-August-Universität, *Göttingen*
- Forstwissenschaftliche Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität, *München*
- Fakultät für Forst-, Geo-, und Hydrowissenschaften der Technischen Universität *Dresden, Tharandt*.

Metsäntutkimus on hajaantunut Saksassa myös osavaltioihin. Kaikissa metsäisimmissä osavaltioissa

on oma metsäntutkimuslaitoksensa tai metsäntutkimusta harjoitetaan osana maatalous- ja ympäristötutkimusta. Liittovaltiotason tärkein tutkimuslaitos on Hampurissa sijaitseva *Bundesforschungsanstalt für Forst- und Holzwirtschaft*. Sen tehtävät ovat kuitenkin ensi sijassa kansainvälisiä, liittovaltion kansainvälistä metsätaloutta tukevaa, sillä osavaltiot vastaavat Saksan sisäisestä metsäntutkimuksesta. Hampurin metsäntutkimuslaitoksessa toimii mm. maailman metsätalouden tutkimusyksikkö ja erityisen voimakas puuntutkimuksen yksikkö. Taus-tana lienee se, että puuntutkimus on yleishyödyllistä tutkimusta eikä mene päällekkäin osavaltioiden metsäntutkimuksen kanssa.

Jäsenmääriltään ja näkyvyydeltään keskeisimmät ympäristöjärjestöt vuorostaan ovat:

- *BUND* (Bund für Umwelt- und Naturschutz Deutschland e.V.) 220 000 jäsentä, keskuspaikka Bonn, mutta järjestöllä on osavaltioissa toimivat alaosastot.
- *NABU* (Naturschutzbund Deutschland e.V.), 210 000 jäsentä, järjestöllä on keskuspaikka Bonnissa, mutta kussakin osavaltiossa toimii alaosasto.
- *Deutscher Naturschutzring*, 108 jäsenyhdistystä yhteensä n. 2,8 miljoonaa jäsentä, keskuspaikka Bonn. Järjestö on Saksan luonnon- ja ympäristönsuojeluyhdistysten keskusjärjestö, johon kuuluu niin ympäristöasioista vastaavia virkamiehiä, työntekijöitä kuin myös vapaaehtoistoimintaan osallistuvia ympäristöstä kiinnostuneita jäseniä.
- *WWF*-Saksa, 110 000 jäsentä, pääpaikka Frankfurt,
- *Greenpeace*-Saksa, arvioiden mukaan yli 500 000 jäsentä, pääpaikka Hampuri.
- *Robin Wood e. V.*, toimipaikka Bremen.

Kaikki ympäristöjärjestöt ovat kiinnostuneita metsäkysymyksistä, ennen muuta nykyisin sertifioinnista.

Saksan luonnonsuojeluvirasto (*Bundesnaturschutzamt*) toimii Bonnissa. Sille kuuluu mm. Natura 2000-ohjelman valmistelu. Viraston alaisena työskentelee Vilmin saarella sijaitseva kansainvälinen luonnonsuojeluakatemia (Internationale Naturschutzakademie), joka on ottanut kantaa mm. Suomen ja Venäjän Karjalan välisen vihreän vyöhykkeen perustamiseen.

Markkinoille kehitetyt puun merkintä- ja sertifiointijärjestelmät Saksassa

Markkinoilla on neljä erilaista vaihtoehtoa: alkuperämerkki, Naturland, Eco-Timber ja FSC.

Saksan metsätalousneuvoston ja yksityismetsänomistajien aloitteesta Saksassa otettiin käyttöön vuoden 1997 alussa saksalaisen puun alkuperämerkki-järjestelmä. Sen tunnuksena on: *Holz – aus nachhaltiger Forstwirtschaft. Gewachsen in Deutschlands Wäldern*, (Puu – kestävän metsätalouden tuote. Kasvanut Saksan metsissä). Kyseessä on itseasiassa julkilausuma siitä, että saksalainen puu on tuotettu kestävästi nykyisten metsä- ja ympäristölakien ja käytännön metsänhoitosuosituksen pohjalta. Merkkiin ei liity mitään standardeja, joilla kestävyden toteutumista mitattaisiin.

Alkuperämerkki nojaa kuitenkin Helsinki-prosessin kriteereihin ja indikaattoreihin. Metsätalousneuvosto on koonnut Helsinki-prosessissa sovittujen 27 indikaattorin mukaiset tiedot Saksan metsätaloudesta erilliseen vihkoseen. Taulukoilla ja tilastotiedoilla pyritään osoittamaan, millä tavoin kestävyys Saksan metsissä on toteutunut. Mitään kansallisia indikaattoreita 27 eurooppalaisen indikaattorin lisäksi Saksassa ei ole kuitenkaan Suomen tapaan kehitetty. Vihkosen tietopakettista puuttuvat myös ns. kuvailevat indikaattorit.

Olennaista Saksan alkuperämerkin edistämisessä on kuitenkin se, että Helsinki-prosessin indikaattoreista on tehty käyttökelpoinen sovellutus metsätalouden kestävyuden perustaksi. Saksan kansalliset metsä- ja ympäristölait voidaan liittää osaksi eurooppalaista metsien kestävyyssovimusta. Kuitenkaan Rion ympäristökokouksen 1992 ja Helsingin metsäministerikokouksen 1993 päätökset ja Helsingin indikaattorit eivät ole Saksassa johdaneet lainsäädännöllisiin tai olemassaolevien metsänhoitosuosituksen muutoksiin. Katsotaan, että nykyiset lait ja suositukset riittävät täyttämään Helsingin indikaattorien vaatimukset.

Metsätalouden menekinedistämissäätiö (*Forstabsatzfond*) markkinoi alkuperämerkkiä laajasti koko Saksaan. Menekinedistämissäätiö solmii alkuperämerkin myöntämisen lisenssisopimuksia metsänomistajayhdistyksien kanssa, jotka voivat puolestaan antaa merkintäoikeuksia edelleen. Vuoden 1997 loppuun mennessä lisenssioikeussopimuk-

Kuva 1. Saksassa on markkinoilla neljä erilaista puun merkintäjärjestelmää: 1. Holz: Markkinointiorganisaatio Forstabsatzfond, Bonn. 2. FSC: Markkinointiorganisaatio FSC Oaxaca, Meksiko, Saksan koordinoitupiste toimii Bonnissa. 3. Naturland: Markkinointiorganisaatio Naturland-Verband, Gräfelfing. 4. Eco-Timber: Markkinointiorganisaatio Eco-Timber GmbH, St. Ingbert.

sia on tehty kaikkiaan yli tuhat.

Lisäksi alkuperämerkin imagomainontaa on tehty Saksan päivä- ja aikakauslehdissä. Suurelle yleisölle tarjottava viesti on pelkistetyn yksinkertainen: Puun ostajan tulisi tietää, että puu on hankittu kestävästi hoidetusta metsästä. Saksan metsistä korjataan vähemmän puuta kuin ne kasvavat. Kasvilajeja, eläimiä, ilmastoja, maaperää ja vesivaroja suojellaan ja luonnon kauneutta ja monimuotoisuutta varjellaan. Tehkää siis ekologisesti oikea valinta!

Ympäristöjärjestöt *Greenpeace*, *BUND* ja *Robin Wood* sopivat yhdessä vuoden 1996 lopulla *Naturland*-merkinnästä. *Naturland*-merkintää käytetään sellaisen puun merkitsemiseen, joka tulee *ekologisesti* hoidetuista metsistä. Ehtoina ovat:

- 10 % metsäalasta tulee jättää luonnontilaan ns. kontrollialueiksi. Kontrollialueiden pienin koko on 20 hehtaaria
- Avohakkuut ja monokulttuurit ovat kiellettyjä.
- Puita voidaan hakata vain poimintahakkuilla.

- Luonnollista lajien monimuotoisuutta edistetään.
- Luontainen uudistaminen on aina etusijalla kasvupaikalle parhaiten sopivien puulajien suosimiseksi.
- Kuolleen puun osuuden tulee lähestyä luonnonmetsien kuollutpuuosuutta.
- Pesticidien ja lannoitteiden käyttö on kielletty.

Naturland-merkinnän tärkein käytännön esimerkki on Lyypekin kaupungin metsäalue. Myös Göttingenin kaupungin metsissä ovat voimassa samat periaatteet. Vuoden 1998 alussa ympäristöjärjestöt ovat aloittaneet puuhata *Naturland* vaatimuksia myös Bonnin kaupungin *Kottenforst*-metsään.

Ensisijaisesti ympäristöjärjestö *NABU*:n toimesta on luotu merkintäjärjestelmä *Eco-Timber*. Se myönnetään puulle, joka tulee *luonnonläheisesti* hoidetuista metsistä. Myös näissä vaatimuksissa metsänhoidolle asetetaan korkeita ehtoja, joskin ne ovat useilta osin lievempiä kuin *Naturland*-merkintävaatimukset. Erona on mm. se, että kontrollialueiksi luonnontilaisia metsiä vaaditaan vain 5 %. Kemikaalien käyttö, avohakkuut ja pestisidit ovat

myös Eco-Timber merkinnän saamiseksi kiellettyjä, mutta metsänhoidossa voidaan käyttää poimintahakkuiden sijasta ns. Dauerwald-periaatetta. Metsänomistajille annetaan siten laajempi mahdollisuus erilaisiin metsänhoitovaihtoehtoihin kuin Naturland-ehdoissa.

Eco-Timber-merkinnän periaatteet noudattavat läheisesti Saksan luonnonläheisen metsänhoidon yhdistyksen (ANW = Arbeitsgemeinschaft Naturnaher Waldbau) soveltamia metsänhoitosuosituksia. Eco-Timber-merkintää suositellaan yhtäläillä kuin Naturland-merkintää erityisesti kaupunkien ja kuntien metsäalueille. Eco-Timber-leiman esimerkkeinä ovat Giessenin ja Krefeldin metsät.

FSC-sertifiointi ja merkintä on toistaiseksi Saksassa kehittelyn alla. FSC-yleisperiaatteiden mukaiset standardit sovitetaan kansallisiin ja alueellisiin olosuhteisiin. Kyseessä on tällöin ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten tekijöiden yhteensovittaminen, joista koostuvaa edustuksellista ryhmää on muodostettu Saksassa. Ongelmalliseksi on tullut se, että metsätalous ja yksityismetsänomistajat ovat toistaiseksi jättäytyneet yhteistyön ulkopuolelle.

Saksan ns. virallinen FSC-ryhmä on kuitenkin perustettu ja hyväksytty sille saataneen FSC-johtokunnalta Meksikosta vuoden 1998 alussa. FSC-sertifioinnin aloitteentekijöinä ovat olleet Saksan WWF:n lisäksi kaikki muutkin ympäristöjärjestöt sekä eräät ekologisen puun markkinointiin suuntautuneet pienyritykset.

Saksassa toimii myös WWF:n edistämä *Ryhmä-98*, jonka jäseninä on tällä hetkellä yli 30 puutavara- tai paperiyritystä. Ryhmän jäsenet ovat sitoutuneet markkinoimaan ja käyttämään FSC-merkinnän saaneita puutuotteita. Tunnetuin edustaja on OTTO-Versand postimyyntitavaratalo, jonka paperinkäyttö ylittää mm. kolminkertaisesti Saksan laajalevikkisimmän aikakauslehden, der Spiegelin paperinkäytön.

Näiden markkinoille tarjottujen vaihtoehtojen lisäksi Saksan aikakauslehtien julkaisijoiden liitto (VDZ) ja paperiteollisuuden keskusliitto (VDP) ovat laatineet ns. *itsevelvoitusperiaatteet* ja suositukset *Painotuotteet ja Ekologia*-ohjelmalle. Ohjelman tavoitteena on vakuuttaa keski-eurooppalaiselle kuluttajalle, että painopaperit ja -tuotteet ovat ympäristöystävällisiä. Jäsenyritykset sitoutuvat noudat-

tamaan periaatteita, joilloin pystytään ohjaamaan paperin ja painotuotteiden valmistusmenetelmien yhtenäisyyttä ja vaikutetaan samalla tuotteiden laatuun. Periaatteilla on myös kauppapoliittista merkitystä, sillä suositukset ulottuvat myös muissa maissa valmistettuihin painotuotteisiin. Eurooppalaisen paperintuottajien yhteisjärjestön CEPIPRINT:in jäsenet ovat hyväksyneet saman ohjelman.

Ohjelmassa on viisi osaa: metsätalous- ja puunkorjuuperiaatteet, paperinvalmistus, paperinkierrätys, painoprosessit ja painovärit. Vuoden 1997 lopun mennessä ovat valmistuneet kaikki muut ohjelman osat paitsi painoprosessien ja painovärien periaatteet. Periaatteista on levitetty laajasti tietoa mm. lehdistön kautta. Metsätaloutta ja puunkorjuuta koskevissa itsevelvoitusperiaateissa on mm. seuraavia määräyksiä:

- Trooppisista sademetsistä tulevaa puuta ei saa käyttää.
- Pohjois- ja Keski-Euroopan viimeisistä ikimetsistä ja luonnonsuojelualueilta peräisin olevaa puuta ei saa käyttää.
- Vain sellaista puuta, hioketta, sellua voidaan käyttää, jonka raaka-aine on hankittu alueen kasvistoa ja eläimistön uudistumiskykyä vaarantamatta.

Eri intressiryhmien suhtautuminen olemassaoleviin merkintäjärjestelmiin

Sertifiointi jakaa tällä hetkellä Saksan metsätalouden kahtia. Maa- ja metsätalousministeriö ja valtion metsähallinto kokevat, että *erillistä sertifiointia ei tarvita*. Kestävyys toteutuu olemassa olevien lakien ja metsänhoidon perusteella. Valtio ei halua myöskään ohjata eikä puuttua suoraan sertifiointikeskusteluun, jota pidetään markkinoiden asiana. Valtio tukee kuitenkin selkeästi metsätalouden omaksumaa saksalaisen puun alkuperämerkkiä.

Muiden tahojen suhtautumista sertifiointiin voidaan luonnehtia seuraavasti:

Metsätalous: Saksan metsätalousneuvosto on keskeisin taho ilmaisemaan metsätalouden yhtenäisen käsityksen asiasta. Metsätalousneuvosto luonnollisesti tukee alkuperämerkkiä ja edistää sen markkinointia Forstabsatzfondin kautta. Kuitenkin yhteistyö ja avoin keskustelu koetaan tällä hetkellä tar-

peelliseksi niin Saksan sisällä kuin myös Euroopan eri metsämaiden kesken. Selkeää kannanmääritystä sertifiointiin metsätalouden sisällä ei itseasiassa ole missään Euroopan maassa. Metsätalousneuvosto on sopinut syksyllä 1997 BUND-ympäristöjärjestön kanssa yhteisestä kannanotosta puunkäytön puolesta, ilman epäpuhtauksien rajoitustoimenpiteistä sekä puunkäytön edistämisestä markkinoilla alkuperämerkinnän avulla. Siten ainakin yksi keskeinen ympäristöjärjestö tukee omien kehitemiensä lisäksi Saksan metsätalousneuvoston kannattamaa saksalaisen puun alkuperämerkkiä.

Paperiteollisuus: Paperiteollisuuden keskeisin tehtävä on pysyttää ja lisätä paperin ja painotuotteiden markkinaosuuksia. Siksi teollisuus on herkkä paperin ostajien ja kuluttajien reaktioille ja seuraa tarkkaan ympäristöjärjestöjen toimintaa, jotka ovat näkyvässä asemassa kuluttajien mielipiteen muodostuksessa. Vaikka paperiteollisuudella on oma itsevelvoittava ohjelma paperin tuottamisen ympäristökysymyksille, ainakin osa teollisuusyrityksistä on kääntynyt kannattamaan FSC-sertifiointia. Toisaalta teollisuus haluaa säilyttää toimivat yhteydet saksalaisiin puuntuottajiin sekä ulkomaisiin paperintuottajiin.

Painotalot: Painotalot ovat myös herkkiä kuluttajien ja ympäristöjärjestöjen reaktioille. Painotalojen tärkein tehtävä on paperiteollisuuden tavoin luonnollisesti huolehtia siitä, että painotuotteet, aikaus- ja sanomalehdet käyvät kaupaksi. Sen vuoksi lehtien lukijoille pitää vakuuttaa, että paperi on ympäristöystävällinen tuote. Useimmat painotalot ovat epäsuorasti ilmoittaneet tukensa FSC-järjestelmälle, mutta he eivät sulje pois myöskään muita merkintäjärjestelmiä. Painotaloilla on aina mahdollisuus käyttää markkina-asetta hyväkseen painattamalla tuotteisiinsa esim. FSC-logon tai jonkun muun ympäristömerkinnän, jolloin merkinnästä tulee standardi, vaikka sitä ei olisi yleisesti hyväksytty.

Joulukuussa 1997 Euroopan metsänomistajat järjestivät mielenosoituksen Hampurissa Axel Springer- ja OTTO-Versand-painotaloja vastaan. Tavoitteena oli kiinnittää huomiota siihen, että FSC-järjestelmä hakee monopoliasemaa sekä diskriminoi muita järjestelmiä, eivätkä yksityismetsänomistajat voi sitä yksipuolisena merkintäjärjestelmänä hyväksyä. FSC ei ota huomioon riittävästi yksityis-

metsätalouden erityisluonnetta, vaan palvelee ensisijassa suurmetsänomistusta. Mielenosoituksen vuoksi sekä Axel Springer-Verlag että OTTO-Versand ovat luvanneet käydä sertifiointista jatkokeskusteluja yksityismetsänomistajien kanssa.

Mekaaninen puunjalostus: Pääosa Saksan sahoista on keskisuuria, perheiden omistamia yksityisiä sahalaitoksia. Sahaajien näkemys on se, että toistaiseksi kuluttaja/ostaja ei vaadi sertifiointia tuotetta, sillä sahatavara käy kaupaksi hinta/laatu-suhteen ja toimitusvalmiuden perusteella. Asiakassuhteet ovat sahoilla kiinteät, koska asiakkaat ja sahaajat tuntevat hyvin toisensa. Sahatavara ei liiku Saksassa myöskään kovin pitkiä matkoja. Jyrkimmät Saksan sahanomistajien esittämät näkemykset ovat hyvin kielteisiä koko sertifiointille. Sanotaan, että vain heikot tuottajamaat tarvitsevat sertifikaatin.

Puutavaran välittäjät ja kauppa: Puutavaran välittäjät ovat myös herkkiä sertifiointi-keskustelulle, koska kauppa riippuu siitä, mikä on puun imago-arvo markkinoilla. Puutavaran välittäjien näkemyksen mukaan tuotteita ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan sertifikaattien perusteella. Kuluttaja empii ostopäätöksessään, jos kaikilla tuotteilla ei ole sertifikaattia tai alkuperämerkintää. Myös eri valtioista tulevat omilla alkuperämerkeillään merkityt tuotteet vaikeuttavat valintaa, koska ei tunneta tarkkaan, mitä alkuperämerkin takana itse asiassa on. Suurin huoli syntyy siitä, että kuluttaja saattaa ruveta vieroksumaan puutuotteita, jos merkintä ei ole hänelle selkeä ja hän voi valita ostopäätöksessään puuta korvaavia materiaaleja. Puutavaran kauppa suhtautuu kuitenkin sertifiointiin joustavasti, koska heidän on toimittava kuluttajan ja kaupan ehdoilla, jolloin mitään vaihtoehtoa ei voida sulkea pois. Puutavarakaupan yhdistys pitää parhaimpana vaihtoehtona eurooppalaista puunmerkintäjärjestelmää. Sillä tavoin saataisiin Euroopan sisälle yhtenäiset markkinat eikä eri maista tulevaa puutavaraa asetettaisi eri asemaan.

Ympäristöjärjestöt: Ympäristöjärjestöt ovat hallukkaita sertifiointiin, koska he näkevät siinä mahdollisuuden vaikuttaa metsätalouteen ja metsänhoitoon. Kaikki Saksan keskeiset ympäristöjärjestöt ovat asettuneet tukemaan yhteisesti FSC-järjestelmää, koska ilmeisesti sillä koetaan olevan kansainvälisin mahdollisuus. Siitä huolimatta myös markkinoilla olevia Naturland- ja Eco-Timber merkin-

Kuva 2. Yksi keskeisimmistä sertifiointin ehdoista on se, kuinka paljon metsiin tulisi jättää täysin koskemattomia metsäkohteita ns. kontrollialueiksi. Ympäristöjärjestöjen vaatimukset vaihtelevat 5–10 %:iin. Tällä hetkellä täysin koskemattomia alkuperäisen metsän kaltaisia suojelukohteita (täysreservaatteja) on Saksan metsäalasta vain 0,8 %.

töjä edistetään, eikä niiden katsota olevan ristiriidassa FSC-järjestelmän edistämisen kanssa. Ympäristöjärjestöt eivät ole kuitenkaan innokkaita tukemaan metsätalouden aloitteita, kuten esim. alkuperämerkintää (paitsi BUND-järjestö) ja ne kritisoivat muita kuin FSC-merkintöjä. Saksan WWF:n tavoitteena on liittoutua yrity maailman ja mielipidevaikuttajien kanssa, jolloin pystytään varmistamaan parhaiten omien ajatusten hyväksyntä ja läpimeno.

Metsänomistajat: Saksan metsänomistajat ovat esiintyneet kaiken aikaa kriittisesti koko sertifiointia vastaan. Saksalainen metsänomistaja ei hyväksy ulkopuolista puuttumista metsäomaisuutensa hoitoon. Metsänomistajien mielestä sertifiointi ei tuo mitään uutta etua. Se aiheuttaa todennäköisesti vain lisäkuluja ja lisävalvontaa yksityismetsissä. Metsänomistajat kannattavat yksituumaisesti saksalaisen puun alkuperämerkintää, mutta ovat avoimia myös eurooppalaisten vaihtoehtojen suhteen.

Koetaan myös, että pienmetsänomistajien kytkentä sertifiointiin on vaikeaa, ellei sitä voi toteut-

taa ryhmäsertifiointina. Bayerin metsänomistajayhdistyksen toimesta organisoitiin joulukuussa 1997 eurooppalaisten metsänomistajien mielenosoitus Hampurissa. Metsänomistajat haluavat kuitenkin säilyttää välinsä hyvinä paperiteollisuuden ja painotalojen kanssa, koska paperin menekin myötä kyseessä on myöskin yksittäisen metsänomistajan puun kysyntä. Jos painotalot tai paperiteollisuus joutuvat vaikeuksiin, saksalaisen puun hinta ja kysyntä laskevat.

Kuluttajat: Toistaiseksi puun sertifiointi on suuren yleisön keskuudessa heikosti tunnettu. Saksan sanoma- ja aikakauslehdissä esiintyy silloin tällöin uutisia sertifiointista, ensisijaisesti FSC-sertifiointiin painottuneena, mutta mitään laajaa julkisuutta asia ei toistaiseksi ole vielä saavuttanut. Saksalaisten kuluttajien ympäristötietoisuuden huomioonottaen on kuitenkin odotettavissa, että ennen pitkää myös puu tullaan merkitsemään ympäristöleimalla tai -merkillä muiden tuotteiden tavoin.

Johtopäätökset

Kokonaisuudessaan metsien ja puun sertifiointikeskustelu Saksassa on hyvin sekavaa johtuen luonnollisesti eri intressipiirien erilaisista näkemyksistä. Yhtenäistä kannanmuodostusta ei ole. Toisaalta Saksassa halutaan alkuperämerkin avulla turvata oman maan puun menekki, mutta pelätään, että samalla paineet kuluttajien ja muiden puutuottajamaiden taholta sertifiointiin kasvavat, jolloin Saksa saattaa jäädä heikkoon kilpailuasemaan ellei kansainvälistä sertifiointikehitystä edistetä. Ruotsin metsäteollisuuden valitsema FSC-järjestelmä on herättänyt ärtymystä Saksan metsätalouden, erityisesti yksityismetsänomistajien keskuudessa. Koetaan myös, että sertifiointissa ei päästä eteenpäin ilman ympäristöjärjestöjen yhteistyötä. Jos ympäristöjärjestöt ja metsätalous joutuvat eri leireihin, seurauksena voi olla se, että puun käyttö raaka-aineena ja ympäristöystävällisenä tuotteena heikentyy. Tämä olisi tappio Saksan metsätaloudelle ja omalle puunjalostusteollisuudelle.

Kansainvälinen kattojärjestelmä koetaan välttämättömäksi ympäristömerkinnän uskottavuuden sekä puutavaran kaupan ja liikkumisen edistämiseksi. Toistaiseksi FSC-järjestelmä ei ole Saksan markkinoilla riittävän uskottava eikä se ole käytännössä toteuttamiskelpoinen. ISO-järjestelmä koetaan toimivaksi raamiksi metsäteollisuuden puuhuollon ja -toiminnan ympäristökysymyksille. Vastaavanlaisen raamin antaa myös eurooppalainen EMAS-järjestelmä.

Yleisjohtopäätös saksalaisesta sertifiointikeskustelusta on se, että sertifiointin alkuperäinen tavoite, metsänhoidon parantaminen ja kestävä metsänhoidon takaaminen ovat joutuneet Keski-Euroopassa hakoteille. Keskieurooppalaisessa sertifiointikeskustelussa arvioidaan, että kyse on pikemminkin markkinaosuuksien turvaamisesta yhä kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa, luonnonsuojelupoliitikaasta sekä yritysten ympäristöpoliittisen imagon korostamisesta. Sertifiointilla voitaneen saavuttaa etuja trooppiin metsätaloudessa, koska siellä yhteiskunnallinen tilanne, lainsäädäntö ja taloudellinen kehitys eivät pysty luomaan riittäviä puitteita kestävyuden toteutumiseksi. Ympäristöjärjestöt hakevat sertifiointilla markkinavoimien avulla vaikutusmahdollisuutta metsätalouteen ohi demokraattisen toiminnan.

Yhteistyö ja avoin keskustelu niin Saksan sisällä eri intressipiirien välillä kuin myös keskeisten puuntuottajamaiden kanssa koetaan kuitenkin tarpeelliseksi, koska selkeää kannanmäärittystä metsätalouden sisällä ei ole. Erityisen tärkeää yhteistyö on muiden Euroopan metsänomistajajärjestöjen kesken. Koska pääosa eurooppalaisesta puusta saadaan yksityismetsistä, vaihtoehdoksi FSC-järjestelmälle saattaisi muodostua eurooppalainen perhemetsien puun ympäristömerkki. Ehdotettu vaihtoehto keskusteluissa on ollut myös eurooppalainen puu-merkintä, jonka alaviitteenä voisi toimia kunkin tuottajamaan oma ympäristömerkintä- tai sertifiointijärjestelmä. Saksa mahdollisesti on valmis tekemään sellaisen aloitteen.

Kirjallisuus

- Bentele, M. 1997. Europäische Waldbesitzer einig im Widerstand. Holz-Zentralblatt 156 (31.12.1997): 2367–2368.
- Der Wald hat ein Problem – Wir haben eine Lösung. AFZ/der Wald 19/1996: 1066–1067.
- Deutsche FSC-Arbeitsgruppe am 1. Oktober gegründet. Notwendigkeit von Allianzen für den Wald wiederholt beschworen. Holz-Zentralblatt 123 (13.10.1997).
- Giesen, K. 1997. Nachhaltige Forstwirtschaft in Deutschland in der Verantwortung der Waldbesitzer. Holz-Zentralblatt 156 (31.12.1997): 2386–2387.
- Lüghausen, A. 1998. 1997 – das Jahr der großen Veränderungen. Holz-Zentralblatt (5.1.1998). 1 s.
- Nachhaltige Waldbewirtschaftung in Deutschland. Positionspapier des Deutschen Forstwirtschaftsrates vom 6. Mai 1997. Forstabsatzfonds und Deutscher Forstwirtschaftsrat. CMA, Bonn, 12 s.
- Naturschutzarbeit in Deutschland. Natur und Landschaft 72(3). 114–178.
- Öko-Siegel für Holz. Glückliche Bäume? Test 1/98: 84–86.
- Schrader, J. 1997. Holzhandel schließt 1997 positiv ab. Holz-Zentralblatt 156 (31.12.1997): 2365–2366.
- Strittmatter, M. 1997. Zertifizierung – das forstpolitische Thema Nr. 1. Holz-Zentralblatt 156 (31.12.1997): 2380.

■ Kirjoittaja toimii metsäntutkijana Suomen suurlähetystössä Bonnissa.